

Доц. др Слободан Бјелица
Филозофски факултет
Нови Сад

UDK 327(4971:496.5)“1945/1961”
UDK 94(=18)(091)
Примљен: 15. 2. 2011.
Одобрен: 15. 5. 2011.

АЛЕКСАНДАР ЖИВОТИЋ, ЈУГОСЛАВИЈА, АЛБАНИЈА И ВЕЛИКЕ СИЛЕ (1945–1961)

Београд: Архипелаг, Институт за новију историју Србије, 2011.

Доба хладног рата већ дуже време је незаобилазна тема светске историографије, а последњих година приметно је интересовање наших млађих историчара за место и улогу социјалистичке Југославије у полувековном одмеравању снага Источног и Западног блока. Један од предводника те плејаде, која се ослања на дела пионира истраживања дипломатске историје друге Југославије (Дарка Бекића, Драгана Богетића и других), је доцент Београдског универзитета Александар Животић. Тема његове докторске дисертације, која је широј јавности представљена захваљујући издавачкој кући Архипелаг и Институту за новију историју Србије, јесте однос југословенске државе са својим најмањим суседом током деценије и по након завршетка Другог светског рата.

Своју изузетно обимну студију Животић је започео исцрпним прегледом прошлости односа не само српске, односно југословенске и албанске државе, него и српског и албанског народа од средњовековних времена до 1945. године. Трудећи се да проникне у њихову суштину, аутор се приликом писања увода ослонио на изузетно богату литературу различитог порекла. Анализом веза југословенске и албанске комунистичке партије у току Другог светског рата Животић је започео прву главу која носи наслов *Интензивно савезништво (1945–1947)*. Реч је о периоду током ког је југословенска власт у сваком погледу помагала свог сиромашног суседа, али и имала према њему патерналистички однос – врло сличан оном какав је и сама осећала од стране СССР-а. То су године када се размишља о уласку Албаније у састав Југославије, или уједињењу у форми некакве балканске федерације. Аутор исцрпно елаборира такве планове, повезујући их са истовременим најавама препуштања Косова и Метохије Албанији, за шта су се залагали албански, али и неки српски и југословенски комунистички руководиоци.

Друга глава, *Преиспитивања и сумње (1947–1948)*, бави се предвечерјем сукоба Југославије са Информбироом, када јача совјетски утицај у Тирани – истовремено са јављањем осећаја страха у Албанији од југословенског загрљаја. Последице су биле заоштравање односа, отказивање сарадње, оптужбе на

рачун Београда за „империјализам“ и (поновно) отварање албанског питања у Југославији. У наставку се, у склопу треће главе, насловљене једноставно *Сукоб (1948–1954)*, детаљно приказују сви његови аспекти: дипломатски, оружани, пропагандни и други. Неуспеле напоре да се, упоредо са југословенско-совјетским, поправе и југословенско-албански односи описује четврта глава: *Покушај нормализације односа (1954–1956)*. Започети процес нормализације прекинуло је ново размимоилажење Југославије и земаља Источног блока поводом Суецке кризе и бурних догађаја у Мађарској.

Петом главом, насловљеном са *Нова конфронтација (1956–1961)*, аутор смело искорачује из устаљене периодизације у нашој историјској науци, која спољну политику пре и после 1955/1956. године ретко посматра као једну целину. На овим страницама веома је интересантно прочитати о покушајима Совјета да растућем утицају Титове Југославије у земљама Трећег света парирају истицањем примера муслиманске, а социјалистичке Албаније. Осим тога, из докумената, које аутор детаљно приказује, јасно се види непријатељско деловање Тиране према Југославији, али се назире и реципрочан одговор из Београда. Из тих разлога, али и због албанског проналаска новог патрона – Кине, ново југословенско-совјетско зближење, које је наступило крајем педесетих година, није могло да санира односе Београда и Тиране, који ће остати заоштрени и у деценијама које су уследиле.

Књига се завршава одличном упоредном анализом личности Јосипа Броза и Енвера Хоџе, по речима самог Животића „неприкосновених политичких и идеолошких ауторитета у својим земљама“. Ауторитет рецензена (Љубодраг Димић, Андреј Едемски и Јан Пеликан), упоредо са библиографијом која заузима чак двадесет и пет страница, сведочи о вредности ове монографије. На њено чврсто утемељење у архивској документацији указује и број од неколико хиљада напомена које, иако помало успоравају читање, отклањају сваку сумњу у научну заснованост ауторових закључака. Историјски тренутак који је др Александар Животић изабрао да напише и објави ово капитално дело, нажалост, јасно говори о континуитету неспоразума на Балкану.